

МЕТОДОЛОШКИ ОБЈАСНУВАЊА¹

МОНЕТАРЕН СЕКТОР

1. Применет методолошки концепт

Изготвувањето и прикажувањето на податоците од монетарната статистика и статистиката на каматни стапки се заснова врз меѓународните препораки и стандарди, од кои позначајни се:

- Прирачникот за монетарна и финансиска статистика изготвен од страна на Меѓународниот монетарен фонд (Monetary and Financial Statistics Manual, IMF, 2000);
- Упатството за изготвување на монетарната и финансиската статистика изготвено од страна на Меѓународниот монетарен фонд (Monetary and Financial Statistics Compilation Guide, IMF, 2008);
- Системот на национални сметки изготвен од страна на ООН (System of National Accounts - СНА 93).
- Регулативата на Европската централна банка за статистика на каматните стапки.²

2. Извештајни единици

За потребите за изготвување на податоците од монетарната статистика и статистиката на каматните стапки, сите финансиски институции коишто се резиденти на Република Северна Македонија претставуваат извештајни единици. Тоа се депозитните институции, поточно Народната банка на Република Северна Македонија (НБРСМ), банките и штедилниците и останатите финансиски институции, како што се: инвестициските фондови, пензиските фондови, осигурителните друштва, друштвата даватели на финансиски лизинг, финансиските друштва, друштвата за управување со инвестициските фондови и друштвата за управување со пензиските фондови.

3. Законска рамка, начини на известување и извори на податоци

Извештајните единици, за потребите на монетарната статистика и статистиката на каматните стапки, доставуваат податоци и извештаи до НБРСМ согласно со член 35, 36 и 37 од Законот за НБРСМ („Службен весник на РМ“ бр. 158/2010) и член 101 од Законот за банките („Службен весник на РМ“ бр. 67/07, 90/09 и 67/10).

Податоците и извештаите од извештајните единици се добиваат на месечна и на квартална основа, по електронски пат, преку соодветни електронски апликации.

Извори на податоци за монетарната статистика и статистиката на каматните стапки се:

- податоците за сметководствената состојба на средствата и обврските на депозитните институции (КЊБИФО);

¹ Ревидирано, Јули 2015 г.

² - ECB/2001/18 (Regulation (EC) No 63/2002 of the ECB of 20 December 2001 concerning statistics on interest rates applied by monetary financial institutions to deposits and loans vis-à-vis households and non-financial corporations),
- ECB/2004/21 (Regulation (EC) No 2181/2004 of the ECB of 16 December 2004 amending Regulation (EC) No 2423/2001 (ECB/2001/13) concerning the consolidated balance sheet of the monetary financial institutions sector and Regulation (EC) No 63/2002 (ECB/2001/18) concerning statistics on interest rates applied by monetary financial institutions to deposits and loans vis-à-vis households and non-financial corporations (ECB/2004/21)), ECB/2009/7 (Regulation (EC) No 290/2009 of the ECB of 31 March 2009 amending Regulation (EC) No 63/2002 (ECB/2001/18) concerning statistics on interest rates applied by monetary financial institutions to deposits and loans vis-à-vis households and non-financial corporations (ECB/2009/7)), ECB/2010/7 (Regulation (EU) No 674/2010 of the ECB of 23 July 2010 amending Regulation (EC) No 63/2002 (ECB/2001/18) concerning statistics on interest rates applied by monetary financial institutions to deposits and loans vis-à-vis households and non-financial corporations (ECB/2010/7)), и
- Прирачникот за статистиката на каматните стапки на монетарно-финансиските институции (MANUAL ON MFI INTEREST RATE STATISTICS REGULATION ECB/2001/18, October 2003).

- кварталните извештаи за состојбата и прометот на средствата и обврските на останатите финансиски институции (образец ОФИ-1);
- Образец КС1: Пондерирани каматни стапки и износи на сметководствената состојба на дадените кредити и на примените депозити;
- Образец КС2: Пондерирани каматни стапки и износи на новоодобрените кредити и на новопримените депозити;
- Образец КС3: Пондерирани каматни стапки и износи на новоодобрените кредити со обезбедување;
- Образец КС4: Пондерирани каматни стапки и износи на новоодобрените долгорочни кредити, вкупни и со обезбедување; и
- Образец КС5: Пондерирани каматни стапки и износи на прекуноќните депозити, обновливите кредити (револвинг), негативните салда на тековни сметки и кредитите врз основа на кредитни картички; и
- Извештај за активните и пасивните каматни стапки на Народната банка на Република Северна Македонија.

4. Политика на објавување и ревизија на податоците

4.1. Политика на објавување на податоците

Монетарните биланси и прегледи на финансиските институции и податоците за каматни стапки на депозитните институции се објавуваат на интернет-страницата на НБРСМ на редовна месечна и на квартална основа, согласно со утврдените рокови дадени во календарот на објавување на податоците (расположлив на интернет-страницата на НБРСМ - <http://www.nbrm.mk>). Исто така, монетарните биланси и прегледи и податоците за каматните стапки на финансиските институции им се на располагање на корисниците и во кварталната публикација на НБРСМ „Кварталниот извештај на НБРСМ - Статистички прилог“, којашто исто така е достапна на интернет-страницата на НБРСМ.

4.2. Политика на ревизија на податоците

Ревизијата на објавените податоци се врши во случај на:

- добивање нови, коригирани информации и податоци од извештајните единици; или
- методолошки измени во процедурата на изготвување на билансите и прегледите и статистиката на каматни стапки.

Согласно со меѓународните препораки, ревидираните податоци се означуваат со фуснота со која се дава соодветно објаснување за извршените измени. Ревизија на податоците во историската временска серија се врши почнувајќи од моментот на појавување на настанот што довел до измена на податоците.

Доколку настане измена во прикажувањето на податоците (објавување нов показател - сектор, инструмент и друго), историската временска серија се ревидира почнувајќи од моментот на воведување на новиот показател, доколку за тоа постојат соодветни услови.

5. Општи методолошки објаснувања за статистиката на финансиските институции

Податоците во агрегираниот биланс на останатите депозитни институции (банки и штедилници), билансот на Народната банка на Република Северна Македонија (НБРСМ) и билансот на останатите финансиски институции (инвестициските фондови, пензиските фондови, осигурителните друштва, друштвата даватели на финансиски лизинг, финансиските друштва,

друштвата за управување со инвестициските фондови и друштвата за управување со пензиските фондови) се поделени согласно со секторскиот и валутниот критериум, како и согласно со финансискиот инструмент врз основа на кој настануваат определени побарувања и обврски. Податоците во прикажаните биланси се однесуваат на крајните салда на крајот на референтниот период. Износите коишто се изразени во странска валута се конвертираат според средниот девизен курс на денарот на крајот на референтниот период, согласно со индикативната курсна листа на НБРСМ.

Во секторската класификација, дефинирана во Прирачникот за монетарна и финансиска статистика на ММФ (во согласност со секторизацијата дадена во СНА93 и ЕСА95), комитентите се распоредуваат во две основни групи: резиденти и нерезиденти.

Резидентите понатаму се класифицираат во следниве основни сектори и потсектори:

- Финансиски институции:
 - Централна банка (НБРСМ);
 - Останати депозитни институции (банки и штедилници);
 - Останати финансиски институции (други финансиски посредници освен осигурителни друштва и пензиски фондови, помошни финансиски институции, осигурителни друштва и пензиски фондови);
- Нефинансиски институции:
 - Јавни нефинансиски институции;
 - Останати нефинансиски институции;
- Држава:
 - Централна влада;
 - Локална самоуправа;
 - Фондови за социјално осигурување;
- Домаќинства:
 - Физички лица;
 - Самостојни вршители на дејност со личен труд;
- Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата.

За потребите на билансите на финансиските институции, секторот на домаќинствата и секторот на непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата се прикажани заедно како сектор на останати резиденти.

Народната банка на Република Северна Македонија и останатите депозитни институции (банките и штедилниците) ги сочинуваат депозитните институции на Република Северна Македонија. Депозитните институции и останатите институции (инвестициските фондови, пензиските фондови, осигурителните друштва, друштвата даватели на финансиски лизинг, финансиските друштва, друштвата за управување со инвестициските фондови и друштвата за управување со пензиските фондови) ги сочинуваат финансиските институции на Република Северна Македонија.

Средствата и обврските на финансиските институции се класифицирани во следниве агрегирани категории: монетарно злато и специјални права на влечење (СПВ), валути и депозити (вклучувајќи ги трансферабилните депозити и останатите депозити), хартии од вредност различни од акции, кредити, акции и други сопственички хартии од вредност, останати побарувања и обврски (вклучувајќи ги и трговските кредити и други сметки).

Табела бр.7 Биланс на Народната банка на Република Северна Македонија

Билансот на НБРСМ се изготвува врз основа на сметководствената евиденција на сите средства и обврски коишто НБРСМ ги има кон останатите сектори во економијата, вклучувајќи го и секторот „нерезиденти“. Билансот на НБРСМ се објавува на крајот на месецот и содржи податоци за претходниот месец.

А. Средствата на билансот на НБРСМ ги вклучуваат следниве категории: девизни средства, побарувања од централната влада и други средства.

Девизните средства на НБРСМ се состојат од: девизни резерви и останати девизни средства. Во девизните резерви се опфаќаат: монетарното злато, девизите во форма на ефективни странски пари, трансферабилните и останатите депозити на НБРСМ во странски банки, пласманите во хартии од вредност емитирани од нерезиденти (во странска валута), пласманите во девизи кај меѓународни финансиски институции и држењето специјални права на влечење (СПВ). Останатите девизни средства ги опфаќаат останатите девизи, чековите, трансферабилните и останатите депозити во странска валута, хартиите од вредност и акциите во странска валута и останатите побарувања од нерезиденти во денари и во странска валута коишто не се дел од девизните резерви.

Побарувањата на НБРСМ од централната влада се однесуваат на побарувањата коишто произлегуваат од односите со ММФ (алокација на СПВ и побарувања врз основа на репласирани кредити на ММФ), како и побарувања врз основа на пласмани во хартии од вредност. Пласманите во хартии од вредност претставуваат специфична категорија. Имено, емисијата на овие хартии од вредност претставува еден од механизмите во процесот на санирање на банките, преку кој се изврши преземање на лошите пласмани во портфолиото на една банка. Овие хартии од вредност се во сопственост на Агенцијата за санација на банки. Нивното амортизирање се одвива во согласност со склучениот договор помеѓу централната влада и централната банка.

Останатите средства на НБРСМ вклучуваат: побарувања на НБРСМ од други сектори врз основа на своето тековно работење, основни средства, средства за посебни намени и според посебни прописи, залихи, приливи врз основа на камати, сомнителни и спорни побарувања врз основа на камата и надомести.

Б. Обврските на билансот на НБРСМ опфаќаат: монетарна база, готови пари кај останатите депозитни институции, останати обврски на НБРСМ кон останатите депозитни институции, ограничени депозити, девизни обврски, депозити на централната влада и останати обврски на НБРСМ.

Монетарната база ги вклучува: готовите пари во оптек, готовината во благајната, сметките на банките и штедилниците кај НБРСМ, сметките на останатите финансиски институции кај НБРСМ (главно на фондот за осигурување на депозити). „Готовите пари во оптек“ претставуваат обврска на НБРСМ и се однесуваат на готовите пари во оптек коишто ги држат небанкарските субјекти. „Сметките на банките кај НБРСМ“ се однесуваат на сметките на банките кај НБРСМ (вклучително и на штедилниците), во чии рамки влегува и депонираната задолжителна резерва во денари на останатите финансиски институции кај НБРСМ и издвоената задолжителна резерва на банките во странска валута. Задолжителната резерва се пресметува по утврдени стапки на задолжителна резерва коишто се применуваат на просечната месечна состојба на соодветните депозити. Притоа, во примена е просечен систем на одржување задолжителна резерва, според кој банките имаат можност да ги користат средствата на задолжителната резерва за одржување на дневната ликвидност најмногу до 80% од обврската. Податоците за готовите пари во оптек се преземаат од Дирекцијата за трезорско работење при НБРСМ, додека податоците за дневната ликвидност на банките и штедилниците се засноваат на нивните дневни извештаи доставени до НБРСМ.

Готовите пари кај останатите депозитни институции се однесуваат на готовината во благајната на банките и штедилниците.

Останатите обврски на НБРСМ кон останатите депозитни институции главно ги опфаќаат обврските на НБРСМ врз основа на издадени благајнички записи. Аукциите на благајнички записи претставуваат основен инструмент на монетарната политика на НБРСМ којшто се користи за регулирање на глобалното ниво на ликвидност и каматните стапки во банкарскиот систем, како и за сигнализирање на насоките на монетарната политика. За првпат се воведени во февруари 1994 година и по дефиниција се наменети за повлекување ликвидност од банкарскиот систем. Интервенциите со овој инструмент, чијашто рочност изнесува 28 дена, се вршат преку спроведување аукции коишто можат да бидат организирани како „тендер со износи“ или „тендер со каматни стапки“ (американски тип). Аукциите на благајнички записи се поставени на пазарна и флексибилна основа, што овозможува нивно постојано менување, со цел да се зголеми нивната ефикасност и успешно да се остварат поставените цели.

Депозитите на централната влада ги опфаќаат депозитните пари на централната влада во денари (трезорска сметка на централната влада и други буџетски фондови) и во странска валута (депозити за посебни намени на централно ниво на централната влада и други депозити). Во рамки на денарските депозити на централната влада, почнувајќи од март 2006 година, се вклучени и паричните фондови мобилизирани преку емисија на **државни записи за монетарни цели**, коишто се депонираат на посебна сметка. Имено, на 07.03.2006 година, НБРСМ во соработка со Министерството за финансии започна со емисија на државни записи за монетарни цели со рок на достасување од три месеци. Државните записи за монетарни цели се издаваат на редовните аукции на државни хартии од вредност и ги имаат истите карактеристики како редовните државни хартии од вредност. Според Законот за јавен долг, државните записи за монетарни цели не се дел од јавниот долг, бидејќи се издаваат за потребите на монетарната политика. Воедно, централната влада нема право на располагање со повлечените средства преку издавање државни записи за монетарни цели. Каматната стапка на државните записи за монетарни цели ја плаќа НБРСМ, според просечната каматна стапка постигната на аукциите на тримесечни државни записи. За регулирање на меѓусебните односи, Министерството за финансии и НБРСМ склучија Договор за државни записи за монетарни цели.

Девизните обврски кон странство ги опфаќаат обврските на НБРСМ кон нерезидентите врз основа на чекови и кредитни писма во девизи, како и обврските врз основа на искористени кредити од Меѓународниот монетарен фонд. Во оваа категорија е опфатена и алокацијата на специјалните права на влечење (СПВ).

Останатите обврски на НБРСМ ги опфаќаат: капиталните сметки коишто ги опфаќаат сопствените средства на НБРСМ, задржаната добивка, добивката од тековната година, општата и специфична исправка на вредноста на посебната резерва, вредносните прилагодувања и алокација на СПВ. Во оваа категорија се опфатени и неklasифицираните обврски на НБРСМ коишто произлегуваат од најразлични деловни односи со резидентниот сектор.

Останатите обврски на НБРСМ ги опфаќаат: капиталните сметки коишто ги опфаќаат сопствените средства на НБРСМ, задржаната добивка, добивката од тековната година, општата и специфична исправка на вредноста на посебната резерва и вредносните прилагодувања. Во оваа категорија се и неklasифицираните обврски на НБРСМ коишто произлегуваат од најразлични деловни односи со резидентниот сектор.

Табела бр.8 Биланс на останатите депозитни институции - банки и штедилници

Билансот на останатите депозитни институции се изготвува врз основа на доставената сметководствена евиденција од страна на банките и штедилниците (КНБИФО) и претставуваат агрегирани биланси на средствата и обврските на сите останати депозитни институции. Месечниот биланс на останатите депозитни институции се објавува на крајот на месецот и содржи податоци за претходниот месец. Билансот содржи податоци за побарувањата и обврските (носители на монетарните агрегати, согласно со националната дефиниција) на останатите депозитни институции (со исклучок на НБРСМ) кон останатите сектори во економијата,

вклучувајќи го и секторот „нерезиденти“. Податоците се класифицирани во стандардизирани компоненти според сектори, финансиски инструменти и сметководствени принципи.

А. Средствата во билансот на останатите депозитни институции вклучуваат: валути и депозити, хартии од вредност различни од акции, кредити, акции и други сопственички хартии од вредност, финансиски деривати, останати побарувања, нефинансиски средства.

Валутите и депозитите се поделени согласно со валутната структура во денари и странска валута. Валутите ги опфаќаат банкнотите и кованите пари во благајните на останатите депозитни институции коишто се издадени од централната банка и девизите коишто се издадени од централните банки на странски држави. Депозитите ги сочинуваат трансферабилните депозити коишто ги вклучуваат тековните сметки на останатите депозитни институции кај НБРСМ (што ја вклучуваат и нивната задолжителна резерва во денари депонирана кај НБРСМ) и сметките на банките во странство. Во групата на депозитите се вклучени и депозитите по видување, штедните и други депозити (коишто го вклучуваат и задолжителниот депозит на банките во НБРСМ).

Хартиите од вредност различни од акции се класифицирани според валутната структура и секторот и ги опфаќаат благајничките записи, трезорските записи, државните обврзници, компаниските обврзници, комерцијалните хартии од вредност, преносливите депозитни сертификати и сл.

Кредитите се однесуваат на средствата коишто се дадени на различни сектори од страна на останатите депозитни институции. Податоците за кредитите ја вклучуваат пресметаната камата, додека очекуваните загуби, резервациите за кредити и исправките на вредност се исклучени од оваа категорија. Кредитите се класифицирани во денарски и девизни, според валутната распределба.

Акциите и другите сопственички хартии од вредност ги опфаќаат финансиските инструменти коишто на имателот му даваат право на сопственост на друштвото коешто ги издало.

Останатите побарувања ги вклучуваат трговските кредити и аванси коишто се однесуваат на финансиските услуги што останатите депозитни институции ги даваат на други финансиски и нефинансиски институции. Оваа категорија ги содржи и сите останати ставки коишто не се опфатени во другите категории на финансиски инструменти, а се однесуваат на дивидендите, побарувањата во пресметка, ставките во процес на наплата и сл.

Нефинансиските средства ги вклучуваат материјалните средства (фиксни средства, залихи и сл.) и нематеријалните средства за кои нема евидентирани соодветни обврски (патенти, лиценци, софтвер и сл.).

Б. Обврските на останатите депозитни институции ги вклучуваат обврските што настануваат врз основа на: примени депозити, добиени кредити, емитирани хартии од вредност, останати обврски и акции и други сопственички хартии од вредност.

Депозитите се поделени на депозити вклучени и исклучени од парична маса, а понатаму се класифицирани во депозити во денари и странска валута.

Депозитите вклучени во паричната маса ги опфаќаат трансферабилните депозити и останатите депозити на домашните депозитни институции коишто се вклучени во националната дефиниција на паричната маса. Оваа категорија ги вклучува депозитите на останатите финансиски институции, нефинансиски институции, домаќинства, непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата и локалната самоуправа.

Депозитите исклучени од парична маса ги опфаќаат трансферибилните и останатите депозити на централната влада, депозитните институции и нерезидентите.

Хартиите од вредност се однесуваат на комерцијалните хартии од вредност емитирани од страна на останатите депозитни институции коишто се во функција на зајакнување на вкупниот финансиски потенцијал.

Кредитите се однесуваат на средствата коишто останатите депозитни институции ги добиваат од различни институционални сектори.

Останатите обврски вклучуваат: трговски кредити (добиеени при купување стоки и услуги од домаќинства, непрофитни институции и нефинансиски институции) и аванси примени за тековни работи или работи коишто треба да отпочнат, како и авансни плаќања за стоки и услуги. Во оваа категорија се вклучени и обврските во пресметка, обврски по дивиденди, резервации за загуби за оштетени финансиски средства, акумулирана амортизација и загуби коишто произлегуваат од исправката на вредноста и останати обврски. Останатите обврски ги вклучуваат сите сметки што не се класифицирани на друго место во билансната шема на останатите депозитни институции.

Акциите и другите сопственички хартии од вредност се поделени на сопственички вложувања, задржана добивка, финансиски резултат од тековната година, општа и специфична исправка на вредноста и посебна резерва, алокација на специјалните права на влечење (СПВ) и вредносни прилагодувања.

Акциите и другите сопственички хартии од вредност се поделени на сопственички вложувања, задржана добивка, финансиски резултат од тековната година, општа и специфична исправка на вредноста и посебна резерва и вредносни прилагодувања.

Табела бр.9 Преглед на депозитни институции - НБРСМ, останати депозитни институции (ОДИ-банки и штедилници)

Прегледот на депозитните институции претставува консолидиран преглед на сметките на банките, штедилниците и НБРСМ, при што ги покажува комбинираниите средства и обврски на монетарниот систем во однос на останатите резидентни и нерезидентни субјекти. Основни извори за изработка на прегледот на депозитни институции се прегледот на НБРСМ и прегледот на останатите депозитни институции.

Како консолидиран биланс на монетарниот систем претставува основа за негово постојано следење. Истовремено, прегледот овозможува и анализа на соработката на основните макроекономски сектори: реалниот, фискалниот, надворешниот и монетарниот сектор.

Месечниот преглед на депозитните институции се објавува на крајот на месецот и содржи податоци за претходниот месец.

Главни компоненти на Прегледот на депозитните институции се: нето девизни средства, домашни кредити, парични средства, депозити (ограничени и останати), обврски кон останатите финансиски институции, капитални сметки и останати ставки (нето).

Нето девизните средства претставуваат разлика од девизните средства и обврски на НБРСМ и останатите депозитни институции (банки и штедилници). Сите девизни средства и обврски на НБРСМ и останатите депозитни институции се агрегирани и се прикажани како нето девизни средства на монетарниот систем.

Домашните кредити ги опфаќаат побарувањата на депозитните институции (НБРСМ, банки и штедилници) од централната влада (прикажани на нето-основа), побарувања од локалната

самоуправа, јавните нефинансиски институции, приватниот сектор и останатите финансиски институции (прикажани на бруто основа).

Побарувања од централната влада се однесуваат на побарувања врз основа на кредити, хартии од вредност и трговски кредити и аванси. Како извори на кредити одобрени на централната влада се користат: странски кредити, кредитни линии, депозитниот потенцијал и останати извори. Побарувањата од централната влада врз основа на хартии од вредност претставуваат побарувања врз основа на специфични хартии од вредност (издадени од централната влада во процесот на санација на една банка, издадени обврзници за старото девизно штедење).

Побарувањата од локалната самоуправа се однесуваат на побарувањата врз основа на дадени кредити во домашна валута.

Побарувањата од јавните нефинансиски институции се однесуваат на побарувањата врз основа на дадени кредити во домашна и странска валута на јавните претпријатија.

Побарувањата од приватниот сектор ги опфаќаат вкупните пласмани на депозитните институции на приватниот сектор врз основа на дадени кредити, пласмани во хартии од вредност и акции и останати пласмани. Побарувањата од приватниот сектор ги содржат: побарувањата од останатите нефинансиски институции, побарувањата од домаќинства и побарувањата од непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата.

Побарувањата од останати финансиски институции ги опфаќаат вкупните пласмани на депозитните институции врз основа на дадени кредити, пласмани во хартии од вредност и акции.

Паричните средства ги опфаќаат готовите пари во оптек (готови пари надвор од останатите депозитни институции), депозитните пари на локалната самоуправа и останатите финансиски институции кај НБРСМ и депозитните пари на секторот на држатели на пари кај банките и штедилниците.

Ограничените депозити ги вклучуваат депозитите чијашто употреба е ограничена за одредена намена утврдена со пропис. Овие депозити се наменети за покривање отворени акредитиви во надворешниот платен промет, гаранции, банкарски дознаки и др.

Останатите депозити ги опфаќаат орочените, штедните и девизните депозити на секторите вклучени во дефиницијата на парична маса, кај НБРСМ, банките и штедилниците.

Обврските кон останатите финансиски институции ги опфаќаат вкупните обврски на депозитните институции врз основа на депозити, хартии од вредност и примени кредити.

Капиталните сметките ги обединуваат капиталните сметки на НБРСМ, банките и штедилниците.

Останатите ставки (нето) ги прикажуваат сите категории коишто не се опфатени во претходно прикажаните категории, како и сите неklasифицирани средства и обврски на депозитните институции.

Табела бр.10 Биланс на останатите финансиски институции

Билансот на останатите финансиски институции се изготвува врз основа на доставените квартални извештаи за состојбата и прометот на средствата и обврските на останатите финансиски институции (образец ОФИ-1) од страна на инвестициските фондови, пензиските фондови, осигурителните друштва, друштвата даватели на финансиски лизинг, финансиските

друштва, друштвата за управување со инвестициските фондови и друштвата за управување со пензиските фондови и претставуваат агрегирани биланси на средствата и обврските на сите останати финансиски институции. Кварталниот биланс на останатите финансиски институции се објавува на 70 дена по истекот на кварталот за којшто се известува. Билансот содржи податоци за побарувањата и обврските на останатите финансиски институции кон останатите сектори во економијата, вклучувајќи го и секторот „нерезиденти“. Податоците се класифицирани во стандардизирани компоненти според сектори, финансиски инструменти и сметководствени принципи. Освен вкупните податоци за останатите финансиски институции, поодделно се прикажани и средствата и обврските на осигурителните друштва, пензиските фондови, инвестициските фондови и другите останати финансиски институции (друштвата даватели на финансиски лизинг, финансиските друштва, друштвата за управување со инвестициските фондови и друштвата за управување со пензиските фондови).

А. Средствата во билансот на останатите финансиски институции вклучуваат: валути и депозити, хартии од вредност различни од акции, кредити, акции и останат сопственички капитал, технички резерви на осигурувањето, останати побарувања и нефинансиски средства.

Валутите и депозитите се поделени согласно со валутната структура во денари и странска валута. Валутите ги опфаќаат банкнотите и кованите пари во благајните на останатите финансиски институции коишто се издадени од централната банка и девизите коишто се издадени од централните банки на странски држави.

Хартиите од вредност различни од акции се класифицирани според валутната структура и секторот и воглавно ги опфаќаат државните записи и државните обврзници како и хартии од вредност издадени од страна на нерезиденти.

Кредитите се однесуваат на средствата коишто се дадени на различни сектори од страна на останатите финансиски институции. Податоците за кредитите ја вклучуваат пресметаната камата, додека очекуваните загуби, резервациите за кредити и исправките на вредност се исклучени од оваа категорија. Кредитите се класифицирани според валутната распределба во денарски и девизни.

Акциите и другите сопственички хартии од вредност ги опфаќаат финансиските инструменти коишто на имателот му даваат право на сопственост на друштвото коешто ги издало.

Техничките резерви на осигурувањето ги вклучуваат претплатите за осигурителните премии коишто се однесуваат на животното и неживотното осигурување. Исто така, се вклучуваат и реосигурувањето, осигурувањето на депозити и пензиското осигурување.

Оваа категорија на страната на средствата ги опфаќа претплатите коишто осигурителните компании ги прават во друга осигурителна компанија, на пример: претплатите за осигурување од пожар на осигурителна компанија за животно осигурување во осигурителна компанија за неживотно осигурување.

Реосигурувањето пак претставува осигурување помеѓу реосигурителна и осигурителна компанија, при што реосигурителната компанија се обврзува да ја обесштети осигурителната компанија за загубите од еден или повеќе нејзини договори. Во замена, осигурителната компанија плаќа премија, со цел да го пренесе ризикот целосно или делумно, а притоа задржувајќи ги обврските кон имателите на полиси.

Останатите побарувања ги вклучуваат трговските кредити и аванси коишто се однесуваат на финансиските услуги што останатите финансиски институции ги даваат на други финансиски и нефинансиски институции. Оваа категорија ги содржи и сите останати ставки коишто не се опфатени во другите категории на финансиски инструменти, а се однесуваат на дивидендите, побарувањата во пресметка, ставките во процес на наплата и сл.

Нефинансиските средства ги вклучуваат материјалните средства (фиксни средства, залихи и сл.) и нематеријалните средства за кои нема евидентирани соодветни обврски (патенти, лиценци, софтвер и сл.).

Б. Обврските на останатите финансиски институции ги вклучуваат обврските што настануваат врз основа на: добиени кредити, технички резерви на осигурувањето, останати обврски и акции и останат сопственички капитал.

Кредитите се однесуваат на средствата коишто останатите финансиски институции ги добиваат од различни институционални сектори.

Техничките резерви на осигурување ги содржат: нето-капиталот на домаќинствата во резерви од животно осигурување, нето-капиталот на домаќинствата во пензиските фондови и претплатените премии и резерви наспроти книговодственото побарување кај неживотното осигурување, прикажани по потсектори.

Останатите обврски вклучуваат: трговски кредити и аванси примени за тековни работи или работи коишто треба да отпочнат, како и авансни плаќања за стоки и услуги. Во оваа категорија се вклучени и обврските во пресметка, обврски по дивиденди, резервации за загуби за оштетени финансиски средства, акумулирана амортизација и загуби коишто произлегуваат од исправката на вредноста и останати обврски.

Акциите и другите сопственички хартии од вредност се поделени на сопственички вложувања, задржана добивка, финансиски резултат од тековната година, општа и специфична исправка на вредноста и посебна резерва, алокација на специјалните права на влечење (СПВ) и вредносни прилагодувања.

Табела бр.11 Преглед на финансиски институции

Овој преглед ги опфаќа средствата и обврските на сите институции вклучени во секторот на финансиските институции: депозитните институции и останатите финансиски институции. Прегледот на финансиските институции се добива врз основа на агрегирање на прегледот на депозитните институции и прегледот на останатите финансиски институции. Тој претставува консолидиран преглед на финансискиот систем, со цел да се добие јасна и разбирлива слика за финансиското посредување во една национална економија. Главни компоненти на овој преглед се: нето девизните средства, домашните кредити, ликвидните обврски, останатите монетарни обврски, ограничените депозити, капиталните сметки, техничките резерви на осигурувањето и останатите сметки прикажани на нето-основа.

Нето девизните средства претставуваат разлика од девизните средства и девизните обврски на НБРСМ, останатите депозитни институции и останатите финансиските институции. Ова значи дека сите девизни средства и обврски на НБРСМ, останатите депозитни институции и на останатите финансиски институции се агрегирани и се прикажани на нето-основа.

Домашните кредити ги опфаќаат: побарувањата на финансиските институции (депозитните институции и останатите финансиски институции) од централната влада (прикажани на нето-основа), побарувањата од локалната самоуправа, јавните нефинансиски институции, приватниот сектор (прикажани на бруто-основа).

Ликвидните обврски ги опфаќаат монетарните обврски, останатите монетарни обврски и резервите. Монетарните обврски се однесуваат на паричните средства коишто ги опфаќаат готовите пари во оптек (готовите пари надвор од банките и штедилниците), депозитните пари на останатите финансиски институции и локалната самоуправа од прегледот на НБРСМ, како и депозитните пари од прегледот на банките и штедилниците. Износот на паричните средства е намален за денарските преносливи депозити на останатите финансиски институции кај останатите депозитни институции, со цел да се направи меѓусекторско пребивање.

Останатите монетарни обврски се однесуваат на останатите депозити коишто ги опфаќаат орочените, штедните и девизните депозити кај НБРСМ, банките и кај штедилниците. Износот на останатите монетарни обврски е намален за преносливите депозити на останатите финансиски институции во странска валута, како и на останатите депозити на останатите финансиски институции во денари и странска валута кај останатите депозитни институции, со цел да се направи меѓусекторско пребивање.

Ограничените депозити на финансиските институции се прикажани одделно.

Капиталните сметки во прегледот на финансиските институции ги обединуваат капиталните сметки од прегледот на депозитните институции и од прегледот на останатите финансиски институции.

Во прегледот на финансиските институции се прикажани и техничките резерви на осигурување на останатите финансиски институции.

Категоријата **останати ставки, нето** ги прикажува сите категории што не се опфатени во претходните категории од прегледот на депозитните институции и прегледот на останатите финансиски институции, како и сите неklasифицирани средства и обврски од нив.

Табела бр.12 Кредити на недржавниот сектор дадени од банки и штедилници

Кредитите коишто останатите депозитни институции ги одобруваат на недржавниот сектор се класифицирани од аспект на валутата: кредити во денари и во странска валута. Понатаму се класифицирани во краткорочни (со рок до 1 година) и долгорочни кредити (со рок над 1 година), пресметана камата и сомнителни и спорни побарувања. Краткорочните и долгорочни кредити се поделени на кредити со и без валутна клаузула. Кредитите на недржавниот сектор ги опфаќаат кредитите на следниве сектори: нефинансиски институции, домаќинства, непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата, локална самоуправа и останати финансиски институции.

Табела бр.13 Монетарни агрегати и нивните компоненти (недржавен сектор)

Монетарните агрегати, како збир на финансиски инструменти класифицирани согласно со степенот на нивната ликвидност, се дефинирани во согласност со меѓународно прифатените дефиниции и критериуми (согласно со методологијата за монетарна и финансиска статистика на ММФ). Депозитите вклучени во монетарните агрегати се однесуваат на следниве сектори: останати финансиски институции, локалната самоуправа, нефинансиски институции (останати и јавни), домаќинства (физички лица и самостојни вршители на дејност со личен труд) и непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата.

Паричната маса М1 ги опфаќа готовите пари во оптек и депозитните пари. Притоа, депозитните пари се однесуваат на тековните сметки кај банките и штедилниците и тековните сметки на останатите финансиски институции кај НБРСМ.

Готовите пари во оптек претставуваат разлика помеѓу вкупниот износ на печатени и ковани пари и износот на готови пари што се наоѓа во благајната на банките, во трезорот на НБРСМ и во дисперзираните трезори.

Паричната маса М2 (ликвидни средства) ги вклучува монетарниот агрегат М1 и краткорочните депозити. Краткорочните депозитите се дефинирани како депозити во кои се опфатени: депозитите по видување, орочените депозити до една година, во денари и странска валута.

Парична маса М4 (вкупен депозитен потенцијал на монетарниот систем), ги вклучува монетарниот агрегат М2 и долгорочните депозити т.е. депозитите орочени над една година, во денари и странска валута.

Табела бр.14 Вкупни побарувања на останати депозитни институции (ОДИ - банки и штедилници)

Побарувањата на останатите депозитни институции се однесуваат на кредитите, пласманите во хартии од вредност, акциите и достасаните ненаплатени побарувања и сомнителните и спорни побарувања врз основа на кредити. Пласманите на останатите депозитни институции се поделени по сектори, рочности и валути. Согласно со прифатените стандарди од областа на монетарната и финансиската статистика за консолидација, т.е. исклучување на меѓусебните побарувања и обврски во рамките на еден сектор, пласманите ги исклучуваат меѓубанкарските побарувања.

Побарувањата на банките и штедилниците од нефинансиски институции (јавни и останати) се однесуваат на побарувањата врз основа на кредити, пресметаната камата врз основа на кредити, достасаните ненаплатени и сомнителни и спорни побарувања по кредити, хартии од вредност и акции. Сите категории се поделени по валута, а кредитите и по рочност. Останатите депозитни институции одобруваат кредити од различни извори на средства: депозити, сопствени извори, странски кредити, добиени кредитни линии и останати извори. Побарувањата врз основа на хартии од вредност претставуваат побарувања врз основа на краткорочни хартии од вредност (чекови и меници) и побарувања врз основа на долгорочни хартии од вредност, односно учества или вложувања на банките и штедилниците во хартии од вредност на нефинансиски институции. Побарувањата што ја сочинуваат категоријата акции се однесуваат на финансиските инструменти коишто им даваат на останатите депозитни институции право на сопственост врз нефинансиското друштво коешто ги издало.

Побарувањата на банките и штедилниците од домаќинствата (физички лица и самостојни вршители на дејност со личен труд) се однесуваат на побарувањата врз основа на кредити, пресметана камата врз основа на кредити, достасани ненаплатени побарувања и сомнителни и спорни побарувања врз основа на кредити. Побарувањата од домаќинствата се поделени по валута, рок и намена. Според намената, кредитите се делат на: потрошувачки кредити, автомобилски кредити, кредити за станбена изградба, рамковни кредити (кредитни картички и негативни салда на тековни сметки), останати кредити и кредити за вршење самостојна дејност (им се одобруваат на физичките лица кои вршат регистрирана дејност).

Побарувањата на банките и штедилниците од непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата, останатите финансиски институции и локалната самоуправа се однесуваат на побарувањата врз основа на кредити, пресметаната камата врз основа на кредити, достасаните ненаплатени побарувања и сомнителни и спорни побарувања врз основа на кредити, побарувањата врз основа на хартии од вредност и побарувањата врз основа на акции.

Побарувањата на останатите депозитни институции од централната влада се однесуваат на побарувањата врз основа на кредити, пресметаната камата врз основа на кредити, достасаните ненаплатени побарувања и сомнителни и спорни побарувања врз основа на кредити, побарувањата врз основа на хартии од вредност и побарувањата врз основа на акции. Како извори на кредити одобрени на централната влада се користат: странските кредити, кредитните линии, депозитниот потенцијал и останати извори.

Побарувањата од централната влада врз основа на хартии од вредност претставуваат побарувања врз основа на специфични хартии од вредност.

Табела бр.15 Обврски на останатите депозитни институции (ОДИ - банки и штедилници)

Согласно со доминантната класична депозитно-кредитна активност на **останатите депозитни институции, обврските кон нефинансиските институции** вклучуваат депозити на нефинансиските институции и кредити добиени од нефинансиските институции. Покрај депозитите и кредитите во оваа категорија се вклучени и хартиите од вредност издадени од нефинансиските институции. Депозитите се поделени од аспект на нивната рочна и валутна структура. Кредитите и хартиите од вредност се делат согласно со нивната валутна структура.

Обврските на останатите депозитни институции кон домаќинствата ги вклучуваат тековните сметки, депозитите по видување, орочените депозити (до три месеци, над три месеци, до една година и над една година) и ограничените депозити наменети за покривање акредитиви во домашниот платен промет.

Обврските на депозитните банки кон други комитенти - непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата, кон локалната самоуправа, кон останатите финансиски организации, како и обврските кон централната влада, соодветно. Станува збор за обврски врз основа на различни видови депозити поделени според нивната рочна и валутна структура, како и обврски врз основа на хартии од вредност и други кредитни обврски изразени во денари и странска валута.

Табела бр.16 Извештај за пондерирани каматни стапки на вкупно примени депозити и вкупно дадени кредити

Во извештајот со податоци од временската серија на пондерираните каматни стапки на сметководствената состојба на дадени кредити и на примени депозити, се прикажани податоците за каматните стапки согласно со старата и новата методологија, при што податоците според старата методологија се прикажани од јануари 2005 година до декември 2014 година, додека податоците согласно со новата методологија се прикажани почнувајќи од јануари 2015 година до денес.

Податоците од временската серија за **каматни стапки на денарски кредити** ги опфаќа: каматни стапки на денарски кредити без валутна клаузула и каматни стапки на денарски кредити со валутна клаузула.

Каматни стапки на денарски депозити ги опфаќа: каматни стапки на денарски депозити без валутна клаузула и каматни стапки на денарски депозити со валутна клаузула.

Кај денарските кредити/депозити понатаму е извршена поделба според два критериума: секторска класификација и рочност. Според секторската класификација, извршена е поделба на: кредити/депозити кои се однесуваат на нефинансиски институции (јавни и останати), кредити/депозити кои се однесуваат на домаќинствата. Според рочноста, поделба е извршена кај кредитите на: краткорочни и долгорочни; и кај депозитите на: депозити по видување, краткорочно и долгорочно орочени депозити.

Девизните кредити/депозити се класифицирани според три критериума: по сектор, по валута и по рочност. Според секторската класификација, извршена е поделба на: кредити/депозити кои се однесуваат на нефинансиски институции (јавни и останати), кредити/депозити кои се однесуваат на домаќинствата. Според рочноста, поделба е извршена кај кредитите на: краткорочни и долгорочни; а кај депозитите на: депозити по видување, краткорочно орочени депозити и долгорочно орочени депозити. Според валутната класификација, извршена е поделба на: кредити/депозити одобрени во евра и одобрени во САД долари.

Каматните стапки на кредитите и депозитите се искажани во проценти на годишно ниво.

Согласно со старата методологија, податоците за каматните стапки се однесуваат на депозитните банки, коишто на редовна месечна основа, до НБРСМ го доставуваа Извештајот за пондерирани каматни стапки на примени депозити и дадени кредити (КС1), којшто претставува основа за изготвување агрегиран преглед на Пондерирани каматни стапки на примени депозити и дадени кредити во денари и во девизи. Податоците се однесуваат на денарските и девизните депозити/кредити за секторите: нефинансиски институции (јавни и останати) и домаќинства (физички лица, самостојни вршители на дејност со личен труд).

Согласно со новата методологија, во извештајот за пондерираните каматни стапки на сметководствената состојба на дадени кредити и на примени депозити се прикажани податоци согласно со вкупната сметководствена состојба на депозитните банки и штедилници. Податоците за каматните стапки се обезбедуваат преку извештајот "Пондерирани каматни стапки и износи на сметководствената состојба на дадените кредити и на примените депозити- КС1". Податоците се однесуваат на денарските и девизните депозити/кредити за секторите: нефинансиски институции (јавни и останати) и домаќинства (физички лица, самостојни вршители на дејност со личен труд и непрофитни институции кои им служат на домаќинствата).

Табела бр.17 Извештај за пондерирани каматни стапки на новопримени депозити и новоодобрени кредити

Во извештајот со податоци од временската серија на пондерираните каматни стапки на новоодобрени кредити и на новопримени депозити, се прикажани податоците за каматните стапки согласно со старата и новата методологија, при што податоците според старата методологија се прикажани од декември 2005 година до декември 2014 година, додека податоците согласно со новата методологија се прикажани почнувајќи од јануари 2015 година па наваму.

Во извештајот за пондерирани каматни стапки на новоодобрените кредити и на новопримените депозити се прикажани податоците за сите нови кредитни/депозитни договори, како и за сите нови преговарања за постојните кредити/депозити, договорени во извештајниот период.

Податоците од временската серија за **каматните стапки на денарски кредити** ги опфаќа: каматни стапки на денарски кредити без валутна клаузула и каматни стапки на денарски кредити со валутна клаузула.

Каматни стапки на денарски депозити ги опфаќа: каматни стапки на денарски депозити без валутна клаузула и каматни стапки на денарски депозити со валутна клаузула.

Кај денарските кредити/депозити понатаму е извршена поделба според два критериума: секторска класификација и рочност. Според секторската класификација, извршена е поделба на: кредити/депозити кои се однесуваат на нефинансиски институции (јавни и останати), кредити/депозити кои се однесуваат на домаќинствата. Според рочноста, поделба е извршена кај кредитите на: краткорочни и долгорочни; и кај депозитите на: депозити по видување, краткорочно и долгорочно орочени депозити.

Девизните кредити/депозити се класифицирани според три критериума: по сектор, по валута и по рочност. Според секторската класификација, извршена е поделба на: кредити/депозити кои се однесуваат на нефинансиски институции (јавни и останати), кредити/депозити кои се однесуваат на домаќинствата. Според рочноста, поделба е извршена кај кредитите на: краткорочни и долгорочни; а кај депозитите на: депозити по видување, краткорочно орочени депозити и долгорочно орочени депозити. Според валутната класификација, извршена е поделба на: кредити/депозити одобрени во евра и одобрени во САД долари.

Каматните стапки на кредитите и депозитите се искажани во проценти на годишно ниво.

Согласно со старата методологија, податоците за новодоговорените каматните стапки се однесуваат на депозитните банки, коишто на редовна месечна основа, до НБРСМ го доставуваа Извештајот за пондерирани каматни стапки на примени депозити и дадени кредити (КС1), којшто претставува основа за изготвување агрегиран преглед на Пондерирани каматни стапки на новопримените депозити и новодадените кредити во денари и во девизи. Податоците се однесуваат на денарските и девизните депозити/кредити за секторите: нефинансиски институции (јавни и останати) и домаќинства (физички лица, самостојни вршители на дејност со личен труд).

Согласно со новата методологија, во извештајот за пондерираните каматни стапки на сметководствената состојба на новодадените кредити и на новопримените депозити се прикажани податоци на депозитните банки и штедилници. Податоците за каматните стапки се обезбедуваат преку извештајниот Образец КС2 за "Пондерирани каматни стапки и износи на новоодобрените кредити и на новопримените депозити".

Податоците се однесуваат на денарските и девизните депозити/кредити за секторите: нефинансиски институции (јавни и останати) и домаќинства (физички лица, самостојни вршители на дејност со личен труд и непрофитни институции кои им служат на домаќинствата).

Табела бр.18 Извештај за пондерирани каматни стапки на примени депозити и дадени кредити - тековни сметки, прекуноќните депозити, негативните салда на тековни сметки и кредитите врз основа на кредитни картички

Во извештајот со податоци од временската серија на пондерираните каматни стапки на сметководствената состојба на тековните сметки, прекуноќните депозити, негативните салда на тековни сметки и кредитите врз основа на кредитни картички, се прикажани податоците за каматните стапки согласно со старата и новата методологија, при што податоците според старата методологија се прикажани од јуни 2009 година до декември 2014 година, додека податоците согласно со новата методологија се прикажани почнувајќи од јануари 2015 година до денес.

Податоците од временската серија за **каматните стапки на денарски кредити** ги опфаќа: каматни стапки на денарските негативни салда на тековни сметки и кредитите врз основа на кредитни картички со и без валутна клаузула.

Каматни стапки на денарски депозити ги опфаќа: каматни стапки на денарски тековни сметки и прекуноќните депозити со и без валутна клаузула.

Кај денарските и девизните кредити/депозити понатаму е извршена поделба според два критериума: секторска класификација и рочност. Според секторската класификација, извршена е поделба на: кредити/депозити кои се однесуваат на нефинансиски институции (јавни и останати), кредити/депозити кои се однесуваат на домаќинствата. Според рочноста, поделба е извршена кај кредитите врз основа на кредитни картички на: краткорочни и долгорочни.

Каматните стапки на кредитите и депозитите се искажани во проценти на годишно ниво.

Согласно со старата методологија, податоците за каматните стапки се однесуваат на депозитните банки, коишто на редовна месечна основа, до НБРСМ го доставуваа Извештајот за пондерирани каматни стапки на примени депозити и дадени кредити (КС1), којшто претставува основа за изготвување агрегиран преглед на Пондерирани каматни стапки на тековни сметки, негативните салда на тековни сметки и кредитите врз основа на кредитни картички, во денари и во девизи. Податоците се однесуваат на денарските и девизните депозити/кредити за секторите: нефинансиски институции (јавни и останати) и домаќинства (физички лица, самостојни вршители на дејност со личен труд).

Согласно со новата методологија, во извештајот за пондерираните каматни стапки на тековни сметки, прекуноќните депозити, негативните салда на тековни сметки и кредитите врз основа на кредитни картички се прикажани податоци согласно со вкупната сметководствена состојба на депозитните банки и штедилници. Податоците за каматните стапки се обезбедуваат преку извештајот "Пондерирани каматни стапки на прекуноќни депозити, обновливи кредити

(револвинг), негативни салда на тековни сметки и кредити врз основа на кредитни картички.- КС5”.

Податоците се однесуваат на денарските и девизните депозити/кредити за секторите: нефинансиски институции (јавни и останати) и домаќинства (физички лица, самостојни вршители на дејност со личен труд и непрофитни институции кои им служат на домаќинствата).

Табела бр.19 Каматни стапки на Народна банка на Република Северна Македонија

1. Есконтна стапка е важечката каматна стапка во тековниот месец.
2. Каматната стапка на расположливиот кредит преку ноќ - ломбарден кредит е важечката каматна стапка во тековниот месец.
3. Каматната стапка на репо трансакции за обезбедување на ликвидност во банкарскиот систем се прикажува како просечна пондерирана каматна стапка остварена на аукциите во тој месец.
4. Каматната стапка на благајнички записи се прикажува како просечна пондерираната каматна стапка остварена на аукциите со рок на достасување од 28 дена во тој месец. Каматната стапка е разграничена од аспект на типот на тендер кој може да биде: тендер со износи или тендер со каматни стапки.
5. Каматната стапка на репо трансакции за повлекување на ликвидност од банкарскиот систем се прикажува како просечна пондерирана каматна стапка остварена на аукциите во тој месец.

Табела бр.20 Задолжителна резерва на банки и штедилници

Банките и штедилниците издвојуваат задолжителната резерва врз основа на просечната состојба на депозитите во претходниот месец. Периодот на одржување на задолжителната резерва е од 11-ти во тековниот месец до 10-ти во наредниот месец. Исполнувањето на задолжителната резерва на банките во денари е на просечна основа, додека на задолжителната резерва на штедилниците во денари и задолжителната резерва на банките во девизи е на фиксна основа.

Табела бр.21 Каматни стапки на државни хартии од вредност

Каматните стапки на државните хартии од вредност се прикажуваат како просечни пондерирани каматни стапки остварени на аукциите во соодветниот месец со определен рок на достасување.